

Spinozapremie 2014 gaat naar Theunis Piersma voor baanbrekend trekvogelonderzoek

Merel Zweemer

Theunis Piersma is als senior onderzoeker werkzaam bij het NIOZ (© Theunis Piersma).

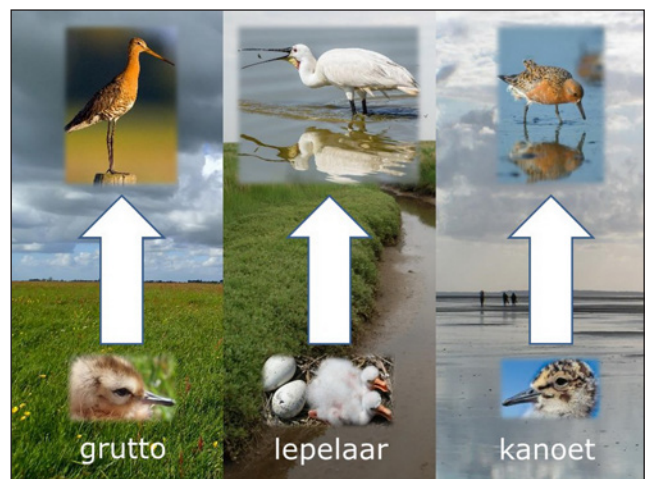
Theunis Piersma is vanaf de oprichting in 1976 een betrokken lid geweest van de FFF. Op 9 september 2014 heeft hij de prestigieuze Spinozapijs ontvangen. Reden voor de redactie van Twirre om aandacht aan dit prominente lid van de FFF te besteden.

Wie is Theunis Piersma?

"Mijn vader was veearts in Hemelum, Gaasterland. Als hij weekenddienst had, kwamen we ook wel in andere delen van Friesland. Altijd die vraag van de boeren: 'Zo, jij wilt later ook wel veearts worden zeker?' Waarop ik dan nogal kribbig antwoordde: 'Ik ben Theun. Ik word later bioloog. Dat is een soort veearts, maar dan met gezonde dieren'." Al van jongs af aan had Theunis Piersma een grote interesse in de natuur, vooral het zeeleven, zoals schelpen. Daarom koos hij voor de studie Biologie aan de Rijksuniversiteit van Groningen. Naast het mariene leven had ook de vogeltrek zijn interesse. Daardoor werd de Waddenzee zijn studiegebied. Hij begon met het tellen en vangen van kustvogels en dit leidde tot een aantal expedities naar onbekende deltagebieden aan de West-Afrikaanse kust, die door de trekvogels verbonden waren met de Waddenzee. In de jaren '80 van de vorige eeuw leidde hij (deels in zijn vrije tijd) maar liefst vijf excursies naar Marokko en Mauritanië. Op de universiteit heeft hij zich onder andere gespecialiseerd in de energiehuishouding van vogels en toegepast dierengedrag. In 1984 studeerde hij af als bioloog en vier jaar later begon hij met een onderzoek voor zijn doctoraat. Dit onderzoek, trekvoegecologie, werd een intensieve samenwerking tussen het NIOZ op Texel en de RuG in Groningen. Nadat hij zijn doctoraat behaalde, kon hij als onderzoeker aan de slag bij het NIOZ. Tegenwoordig is Theunis Piersma als senior onderzoeker aan het NIOZ verbonden en is hij hoogleraar Trekvoegecologie aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Grutto, Lepelaar en Kanoet

Theunis Piersma heeft zich gedurende zijn onderzoek altijd gericht op drie vogelsoorten, icoonsoorten van verschillende leefgebieden. Dit zijn de Kanoet (*Calidris canutus*) van het wad, de Lepelaar (*Platalea leucorodia*) van de kwelder en de Grutto (*Limosa limosa*) van het weidelandschap. Zijn onderzoeken omvatten de verspreiding en aantallen van trekvogels en hoe deze samenhangen met diverse factoren zoals klimaat, voedsel, roofvijanden, ziektekiemen en hun historisch-genetische achtergrond.

Grutto, Lepelaar en Kanoet vertegenwoordigen drie verschillende typen leefgebied die door Piersma worden bestudeerd. (@www.metawad.nl).

Trekvogels verbinden ons land met een groot deel van de rest van de wereld. Wetenschappelijke kennis is essentieel om deze vogels goed te kunnen beschermen. Als gevolg van menselijk handelen moeten de vogels zich voortdurend aanpassen aan de snelle veranderingen die optreden in hun wadden- en weidelandschap. Het doel van het trekvogelonderzoek is dan ook het vermogen tot aanpassing van de vogels beter te leren begrijpen. Piersma's onderzoek beperkt zich daarom ook niet tot Nederland maar strekt zich uit tot in Afrika, Australië, Noord- en Zuid-Amerika en Azië. Onderzoek van Piersma toont bijvoorbeeld aan dat de ontwikkelingen in de Gele Zee bij China en Korea een grote bedreiging zijn voor steltlopers die tijdens hun jaarlijkse migratie van dit gebied afhankelijk zijn. Een onderzoek naar wadvogels geeft inzicht in de gevolgen van de schelpdiervisserij op Kanoeten, een steltloper die tijdens de trek afhankelijk is van getijdengebieden zoals de Waddenzee. Ook het onderzoek naar de Friese gruttopopulaties is grensoverschrijdend. De Grutto's worden geringd en gezenderd zodat de dieren zowel in hun broedgebied als gedurende trektochten naar en van Zuid-Europa en Afrika gemonitord kunnen worden.

In de prijzen

Gedurende zijn lange carrière heeft Piersma meerdere prijzen in de wacht gesleept. In 1996 won hij de PIONIER-award, dat staat voor Persoonsgerichte Impuls Onderzoeksgroepen met Nieuwe Ideeën voor Excellente Research. Deze prijs was erg belangrijk voor hem, want het was de eerste keer dat de prijs werd uitgereikt aan een ecooloog en met het bijbehorende geldbedrag konden nieuwe onderzoeken worden gefinancierd. In 2000 kende de National Geographic Society uit Washington D.C. hem een 'Research award' toe vanwege zijn onderzoek naar Noord-Amerikaanse kustvogels. Deze prijs ging wederom vergezeld van een geldbedrag dat hem in staat stelde om zijn projecten en onderzoek verder uit te bouwen. In 2001 werd er door ornitholoog P.S. Tomkovich een Siberische ondersoort van de Kanoet naar hem genoemd, de *Calidris canutus piersmai*. Een andere prijs die veel voor Piersma betekend heeft, is de Prins Bernhard Cultuurfonds Prijs

voor Natuurbehoud, die hij in 2004 toegekend kreeg. Deze kreeg hij 'voor zijn niet aflatende inzet voor het behoud van de natuurwaarden in het Waddengebied'. En nu in 2014 heeft Piersma de NWO-Spinozapremie gewonnen. Deze prijs is door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) in het leven geroepen om onderzoekers in Nederland die tot de absolute top van de wetenschap behoren te belonen voor hun baanbrekend onderzoek. De NWO reikt per jaar maximaal vier premies uit. De winnaars krijgen elk een bedrag van 2,5 miljoen euro, wat bedoeld is voor onderzoek.

Toekomstplannen

Het winnen van de Spinozapremie is niet zomaar iets. De winnaar moet een verantwoording afleggen waarvoor het geld precies gebruikt wordt. Op 9 september ontving Piersma uit handen van Staatsecretaris Dekker van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap het Spinozabeeldje en maakte hij zijn toekomstplannen bekend. "Met kleine zenders en satelliettechnologie kunnen we nu individuele trekvogels van de wieg tot het graf volgen", vertelt Piersma. "De volgende stap is om meer te leren over de manier waarop de levensloop van trekvogels vorm krijgt. We willen daarvoor zoeken naar de koppeling tussen levenslopen van individuele vogels en informatie over klimaat, voedselbeschikbaarheid, natuurlijke vijanden en de aan- of afwezigheid van ouders en soortgenoten". De Spinozapremie maakt extra onderzoek mogelijk, waarbij vragen zoals 'in hoeverre bepalen jeugdervaringen van trekvogels de latere trekroutes?' en 'in hoeverre zijn trekvogels in staat zich aan te passen aan het grote verlies van hun leefomgeving en snelle klimaatveranderingen?' hopelijk kunnen worden beantwoord.

Merel Zweemer

De Boorne 15

8939 BS Leeuwarden

mzweemer@gmail.com